

Rippikoulun aihe: Kirkkovuosi

Kalenterivuosi on alkanut tammikuun ensimmäisestä päivästä 1500-luvulta lukien. Sitä aikaisemmin – maatalousyhteisössä pitkään myöhemminkin – oli vallalla luonnon vuotuista kiertokulkua noudattava järjestys. Siinä kekriksi nimettyä vuodentaitetta vietettiin sadonkorjuun jälkeen syksyllä. Kirkollinen vuosikierto hahmottui omaksi järjestykseksi keskiajan lopulla. Kirkkovuosi on kirkon jumalanpalveluselämää jäsentävä ja pelastushistorian keskeisiä tapahtumia seuraava kirkollisten juhlapäivien ja sunnuntaiden järjestelmä. Kirkkovuosi ja sen juhlit ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa. Kirkkovuosi muodostuu vuoden aikana toisiaan seuraavista pyhäpäivistä ja juhla-ajoista. Kirkkovuosi alkaa adventista noin kuukausi ennen uutta kalenterivuotta ja päättyy marraskuun lopussa eli ensimmäisenä adventtisunnuntaina ja päättyy tuomiosunnuntaina. Kirkkovuotta ei ole sidottu auringon kiertoon, eikä viljelyelinkeinon vuosirytmiiin, vaan se on rakentunut pääsiäisen ympärille. Suomen luterilaisen kirkon kirkkovuosikalenteri seuraa rakenteeltaan läntisen kristikunnan perinnettä. Pääsiäisen ajankohdasta taaksepäin ja eteenpäin laskien määräytyvät useimmat muut pyhäpäivät. Kirkkovuosi jakaantuu joului-, pääsiäis- ja helluntaijaksoihin. Joulua ja pääsiäistä, jotka ovat suurimmat Kristus-juhlit, edeltää paastonaika. Pääsiäistä edeltää paastonaika, joka on pääsiäisen ajankohdasta riippumatta aina samanmittainen (40 arkipäivää). Paastonaika alkaa laskiaissunnuntaita seuraavasta tuhkakeskiviikosta. Paastonajan sunnuntaipäiviä on 6 (paastonajan sunnuntait 1 - 5 ja palmusunnuntai). Palmusunnuntaista alkaa hiljainen viikko, johon sijoittuvat mm. kiiristorstai ja pitkäperjantai. Paastonaikaa edeltää ns. esipaasto, joka on aina samanmittainen: 3. sunnuntai ennen paastonaikaa (*septuagesima*), 2. sunnuntai ennen paastonaikaa (*sexagesima*) ja laskiaissunnuntai.

Pääsiäisellä, on liittymäkohtia Vanhan testamentin aikaiseen juutalaiseen juhlaperinteeseen. Pääsiäinen on kirkkovuoden vanhin juhlapäivä. Pääsiäisenä Jeesus nousi haudasta synnin ja kuoleman vallan voittajana. Koska se tapahtui viikon ensimmäisenä päivänä sunnuntaina, pääsiäistä alettiin juhlaa joka sunnuntai. Vaikka sunnuntai on jokaviikkoinen pääsiäinen vieläkin, erityistä pääsiäisjuhlaa alettiin viettää kerran vuodessa. Nikean kirkolliskokouksessa

vuonna 325 päätettiin, että pääsiäistä vietetään kevätpäiväntasausta (21.3.) seuraavan täydenkuun jälkeisenä sunnuntaina eli aikaisintaan 22. maaliskuuta ja viimeistään 25. huhtikuuta. Koska kuunkierto ei noudata aurinkovuoden kulkua, pääsiäisestä tuli liikkuva. Määrittelyn lähtökohdan muodosti ajankohta, jona juutalaiset olivat viettäneet omaa pääsiäistään Egyptistä poispääsyn muistoksi. Jeesuksen kuolema ja ylösnousemus tapahtuivat juutalaisten pääsiäisenä, nisankuun 15. päivän tienoilla.

Pääsiäisen mukaan liikkuvat myös monien sitä edeltävien ja seuraavien pyhäpäivien ajankohdat. Helatorstaita on vietetty 40. päivänä pääsiäisestä, joka on torstai. Myöskään joulukuun, tapaninpäivä, uusivuosi ja loppiainen kiinteinä kalenterivuoden päivinä eivät ajoitu aina viikonvaihteeseen. Aluksi ajateltiin, että sunnuntai ja pääsiäinen riittävät ja muita pyhiä ei tarvita. Pian pelastushistorian toisiakin merkkitapahtumia alettiin juhlia määräämään vuodesta. Kirkkovuoden raamatunteksteissä Jumalan ilmoitus koko rikkaudessaan ja vaikuttavuudessaan tulee meitä lähelle. Uskonpuhdistus karsi pyhien määrää – pyhimysjuhlat poistettiin pian kokonaan – ja jätti jäljelle ne päivät, joiden perusta oli Raamatussa. Tärkeimpiä olivat Jeesuksen elämän taitekohtia kehystävät Kristus-juhlat.

Kirkkovuoden pyhinä muistetaan Jumalan hyviä tekoja, jotka tulevat todeksi seurakunnan ja sen jäsenten elämässä. Jumalanpalvelukseen kokoontunut seurakunta tulee osalliseksi niistä tapahtumista, joista pyhäpäivän raamatuntekstit, erityisesti evankeliumi, puhuvat. Evankeliumikirjassa olevat kirkkovuoden pyhien raamatuntekstit noudattavat niin sanottua perikooppijärjestelmää eli ne ovat osia laajemmista tekstikokonaisuuksista. Perikooppijärjestelmä alkoi vakiintua jo varhaisella keskiajalla.

Juutalaiset ovat viettäneet lepopäiväänsä sapattia lauantaina, koska Jumala luomistyönsä tehtyään lepäsi seitsemäntenä päivänä ja pyhitti sen. Kristityillä sunnuntain erityisasemaa Jeesuksen ylösnousemisen ajankohdan ohella vahvisti se, että päivä oli Vanhan testamentin mukaan Jumalan luomistyön alkamisen päivä ja että Kristuksen nouseminen kuolleista esikoisena kuolleiden joukossa (1. Kor. 15:20) nähtiin uuden luomistyön alkuna. Myös Pyhän Hengen vuodattaminen tapahtui sunnuntaina. Kristityille sunnuntai oli alusta pitäen jumalanpalveluksessa käymisen ja sananviljelyn päivä. Juutalaisten sapattia vastaava yhteiskunnallinen vapaa- ja lepopäivä siitä tuli 300-luvulla. Almanakkamme noudatti tätä

kristillistä järjestystä vuoteen 1972. Seuraavana vuonna työviikon yhteiskunnalliseksi alkamispäiväksi otettiin maanantai.

Pyhäpäivät sijoitettiin pääsääntöisesti lauantai- ja sunnuntaipäiville. Suurinta osaa kirkkovuoden pyhäpäivistä vietetään nykyisin sunnuntaisin. Kaikille pyhäpäiville ja juhla-ajoille on annettu oma nimensä ja aiheensa sekä useita Vanhan ja Uuden testamentin tekstejä. Pyhäpäivien tekstit vaihtuvat kolmen vuorottelevan vuosikerran mukaisesti. Jumalanpalvelussaarna pidetään päivän tekstistä. Kirkkovuoden lopussa ja alussa kuuluu sama viesti: Jumala lähestyy meitä Kristuksessa ja asettaa meidät kasvojensa eteen. Kirkkovuosi palauttaa mieleemme koko Jumalan pelastushistorian ja tuo Kristuksen keskellemme.

Kirkkovuosi jakaantuu kahteen pääosaan, juhlaosaan ja arkiosaan. Kirkkovuoden alkupuoli on omistettu Jeesuksen elämälle ja pelastushistorian keskeisten tapahtumien tuomiselle nykyhetkeen. Koska siihen kuuluvat kirkkovuoden pääjuhlat, sitä kutsutaan usein kirkkovuoden juhlapuoliskoksi. Kirkkovuoden alkupuoli puolestaan lasketaan 1. adventtisunnuntaista alkaen ja päättyy helluntaihin. Kirkkovuoden juhlaosa kestää talven ja kevään ajan. Adventtiaikaan sijoittuu 4 joulupäivää edeltävää adventtisunnuntaita. Loppiainen on aina 6.1. Sen edellä on 1 tai 2 joulun jälkeistä sunnuntaita. Loppiaisesta alkaa loppiaisaika, johon kuuluvien sunnuntaipäivien lukumäärä määräytyy septuagesiman ajankohdasta (2 - 6 sunnuntaita loppiaisesta). Kirkkovuoden kuluessa seurakunta elää mukana kristinuskon keskeisissä tapahtumissa. Kirkkovuoden kalenteria laadittaessa pääsiäispäivästä lasketaan pyhiä taaksepäin esipaaston ensimmäiseen sunnuntaihin (septuagesima) asti. Pääsiäisaika on aina samanmittainen: 6 pääsiäisen jälkeistä sunnuntaita. Helatorstai on aina 5. ja 6. pääsiäisen jälkeisen sunnuntain välissä. Kuudetta pääsiäisen jälkeistä sunnuntaita seuraa helluntaipäivä.

Kirkkovuoden arkiosa kestää kesä- ja syyskauden. Arkiosa alkaa helluntaista ja päättyy tuomiosunnuntaihin. Helluntain jälkeisen ajan pyhiä on niin monta kuin niitä mahtuu helluntaipäivän ja 1. adventtisunnuntain väliin (23 - 28). Helluntaipäivän jälkeinen sunnuntai on aina *Pyhän Kolminaisuuden päivä*. 1. adventtisunnuntaita edeltävät kaksi pyhää ovat nimeltään *valvomisen sunnuntai* ja *tuomiosunnuntai*. Eräillä muillakin helluntain jälkeisillä

pyhillä on oma nimensä: *apostolien päivä* (6. sunnuntai helluntaista), *kirkastussunnuntai* (8. sunnuntai helluntaista) ja *uskonpuhdistuksen muistopäivä* (22. sunnuntai helluntaista).

Kirkkovuoden jälkipuolen tekstit tarkastelevat helluntain jälkiviettoa eli uskon vaikutusta ja ilmenemistä seurakunnan ja sen jäsenten arkielämässä. Koska kirkkovuoden pääjuhliin verrattavia juhlia on tällä puoliskolla vähän, saatetaan puhua arkiosasta tai juhlattomasta jälkipuoliskosta.

Erityispyhät

-*Kynttilänpäivä* on 2.2. tai sitä seuraavana sunnuntaina, mutta jos kynttilänpäivä osuu laskiaissunnuntauille, sitä vietetään viikkoa aikaisemmin.

-*Marian ilmestyspäivä* on 25.3., mutta sitä vietetään 22. ja 28.3. välisenä sunnuntaina. Jos se on palmusunnuntai tai pääsiäinen, Marian ilmestyspäivä sijoittuu viikkoa ennen palmusunnuntaita.

-*Juhannuspäivää* vietetään kesäkuun 19. päivää seuraavana lauantaina.

-*Mikkelinpäivää* vietetään 29.9. tai (jos se on arkipäivä) sitä seuraavana sunnuntaina.

-*Pyhäinpäivää* vietetään lokakuun 30. päivää seuraavana lauantaina.

-*Uudenvuodenpäivä* on aina 1.1.

Rukouspäivät

-18.1. *Kristittyjen ykseyden rukouspäivä*

-24.10. *Rauhan, ihmisoikeuksien ja kansainvälisen vastuun rukouspäivä*

Kun rukouspäivä sijoittuu sunnuntauille, sitä ei pääsääntöisesti vietetä pääjumalanpalveluksen yhteydessä, vaan muulla tavoin seurakunnan päätöksen mukaan.

Liturgiset värit

Kaikille kirkkovuoden pyhille on valittu jokin liturginen väri, jota käytetään jumalanpalveluksissa. Liturgisia värejä on Suomen luterilaisen kirkon kirkkovuodessa viisi: **valkoinen**, **vihreä**, **punainen**, **violetti/sininen** ja **musta**. Liturgiset värit korostavat kirkkovuoden sisältöjä. Jumalanpalveluksissa kirkkotekstiilit sekä tietyt osat papin liturgisesta vaatetuksesta ovat päivän liturgisen värin mukaisia. Yleensä pyhäpäivän väriä käytetään koko seuraavan viikon ajan.

Valkoinen kuvaa iloa, kiitosta, puhtautta ja autuutta. Se on myös Jumalan, Kristuksen, taivaan enkelien ja pyhien symboli. Valkoista käytetään kirkkovuoden suurina juhlapäivinä kuten jouluyönä ja joulupäivänä, pääsiäisyönä ja pääsiäispäivinä sekä loppiaisena ja mikkelinpäivänä. Valkoisen rinnalla voidaan käyttää myös hopean ja kullan värejä.

Punainen on veren, tulen, todistuksen ja tunnustuksen väri. Sitä käytetään myös Pyhän Hengen ja Kristuksen tunnustamisen symbolina. Punaista käytetään muun muassa helluntaina, pyhäinpäivänä sekä apostolien ja marttyyrien (Stefanus, Henrik) päivinä.

Vihreä kuvaa toivoa ja iankaikkista elämää, mutta on myös elämän, kasvun ja arjen väri. Vihreää käytetään loppiaisesta laskiaiseen, sekä lähes kaikkina helluntain jälkeisen ajan pyhinä.

Violetti on katumuksen, odotuksen ja parannuksen väri. Sitä käytetään toisena, kolmantena ja neljäntenä adventtisunnuntaina sekä paastonaikana ja hiljaisella viikolla. Violetin rinnalla voidaan käyttää myös tummaa sinistä, joka violetin tavoin symboloi katumusta ja odotusta.

Musta on murheen ja surun sekä katoavaisuuden väri. Mustaa käytetään ainoastaan pitkäperjantaina ja sitä seuraavana hiljaisena lauantaina.

Kysymyksiä

- 1) Milloin kirkkovuosi alkaa/päätyy?
- 2) Mitkä ovat kirkkovuoden kolme ajanjaksoa?
- 3) Mistä tekstistä pidetään sunnuntaisin jumalanpalvelus saarna?
- 4) Mitä tarkoittaa vuosikerta?
- 5) Mikä suuri juhla on kirkkovuoden keskiössä?
- 6) Millä nimillä kutsutaan kirkkovuoden kahta puoliskoa?
- 7) Mille asioille puoliskot ovat omistettu?
- 8) Mitkä juhlapäivät ovat kiinteitä kalenterivuoden päiviä?
- 9) Mitä ovat liturgiset värit ja niiden merkitykset?

<https://kirkonpilvi.sakasti.fi/files/ce6f3f4e-48b5-401a-b8e4-5f3acb28e68d/kv2020.doc>

<http://notes.evl.fi/Evkirja.nsf/Kirkkovuoden%20pyh%c3%a4t?OpenView&Start=1&Count=112&ExpandView>

Symbolit

file:///home/chronos/u-a0f9b4d77fb0941e4c286e5f1b62d3b6d0cfc097/MyFiles/Downloads/symbolit_muokattu.pdf

(“Maalaa” tuo osoite ja laita se hakuun, pitäisi aueta symboleista sivut.)

<https://www.rukoushelmet.net/Merkityksellinen.htm>

Yhtenä rippikoulussa olevana tehtävänä on askarrella itselle rukoushelmet. Tutustu tuohon linkkiin. Materiaali tulee postin välityksellä.